

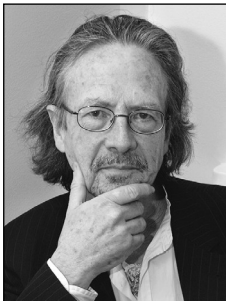
Peter Handke

HEDELMÄ-
VARAS

Suomentanut Arja Rinnekangas

LURRA Editions

HEDELMÄ- VARAS

© Leena Louhihaara

Vuoden 2019 Nobelisti, Peter Handke (s. 1942, Griffen, Itävalta) on maailman nykykirjallisuuden omaleimaisimpia tekijöitä. Suurelle yleisölle hän on suuri tuntematon, mutta kasvava lukijakunta tuntee hänen valtaisan tuotantonsa, joka käsittää romaneja, runoja, näytelmiä ja elokuvakäsikirjoituksia – mm. yhdessä Wim Wendersin kanssa tehty *Berliinin taivaan alla* (1987). Handken ilmaisu on alusta alkaen perustunut epä-

tyyliin – kerrontaan, jossa juonen kuvauksen sijasta olennaista on kertojan sisäinen aistimus ja kokemus, tunne ja tulkinta toisten maailmasta, mikä kutsuu lukijan assosiaatioiden syvään virtaan. Handke ylenkatsoo kirjallisuutta, joka kirjoittaa itseään median alustamista päivän aiheista median toivomalla tavalla. Hän kirjoittaa kimalaisten lennosta ja sudenkorentojen surinasta ja pähkinän kuorimisesta elämän olennaisina tapahtumina, ollen luonnonsuojelija luonnonsuojelijoille. LURRA Editions on julkaissut Peter Handkelta aiemmin seuraavat teokset: *Riisuttu epäonni* (*Wunschloses Unglück*, suomentanut Arja Rinnekangas, 2003), *Jukeboksista* (*Versuch über die Jukebox*, suomentanut Markku Mannila, 2005), *Don Juan – hänen itsensä kertomana* (*Don Juan (erzählt von ihm selbst)*, suomentanut Markku Mannila, 2008), *Moravalainen yö* (*Die Morawische Nacht*, suomentanut Arja Rinnekangas, 2013), *Suuri Putous* (*Der Große Fall*, suomentanut Arja Rinnekangas, 2013), *Intohimoisesta sienestäjästä* (*Versuch über den Pilznarren*, suomentanut Arja Rinnekangas, 2015). *Hedelmävaras – tai menomatka sisämaahan* on kertomus kahdesta samanaikaisesta, ranskalaisen maaseudun halki, tapahtuvasta vaeluksesta, jotka nuori nainen ja kertoja – hedelmävaras ja pohdiskelija – tekevät tapaamispaikkaansa. Kun pohdiskelija on sidottu asenteisiinsa, nuori nainen kohtaa avoimin silmin yksinäisyytensä ja eri kulttuureista olevien ihmiskohtaloiden kavalkadin ja kokee unenomaisia tilanteita, joista rakentuu tulkinta itselleen uskollisten loputtomasta ulkopuolisuudesta. Kukin on omalla tiellään, mutta tietä valvovat voimat, jotka eivät ole yksilöiden, vaan valtioiden ja järjestelmien. Handke luo paradoksien tunnelman, jota ei ole missään muualla nykykirjallisuudessa. Teosta sävyttävät hurma ja haikeus, kaipaus ja nauru, joiden yllä liikkuu taivaan valo, joka valaisee kutakin eksynnyttä ja löytäjää, sitä, mitä joskus kutsuttiin tarkoitukseksi. Ja kaikkea rikastaa kirjailijan empivä, katkeileva lause: onko elämä? eikö? miksi on? – samalla tavalla kuin elämä itse empii tarkoitustaan ihmisessä, ja ihmisten kesken.

Peter Handke

HEDELMÄ-
VARAS

tai
menomatka
sisämaahan

Suomentanut
Arja Rinnekangas

LURRA Editions

Teoksen suomentamisesta ovat tukeneet:

bm:uk Bundesministerium für
Unterricht, Kunst und Kultur

Suomentaja kiittää saamastaan työskentelytuesta WSOY:n
Kirjallisuussäätiötä ja Europäisches Übersetzer-Kollegium
Straelen e.V.:ta.

Saksankielinen alkuteos: *Die Obstdiebin – oder Einfache Fahrt
ins Landesinnere*

© Surhkamp Verlag, Berlin, 2017

LURRA Editions
www.lurraeditions.fi
PL 197
FI-00531 Helsinki

Kansi ja taitto: Kim Söderström

Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-7380-12-3

Gare Saint Lazare – Radanvarren kaksi *cloc-*
hardia Picardiessa – Kiinalaisia matkaajia joella
– Courdimanchen kirkontorni – Fasaani jokilaakson
puiden lomassa – Kissa jokilaakson
ryteikössä – ”Café de l’Universin pariskunta” –
Hiljaiset pyhiinvaeltajat – Kyläkoulun opettaja –
Majatalon isäntä – Vexinin ylätasanko – Postin-
kantaja – Kaupungin laitamien piirtäjä – Jalka-
palloveli – Työläisten parakkialue – Juhlapuhe

Man gesach den liechten summer
In sô maniger varwe nie
(Koskaan ei nähty valoisaa kesää
niin värikylläisenä)
Wolfram von Eschenbach, *Willehalm*

Jos joku pakottaa sinua
yhden virstan matkalle,
kulje hänen kanssaan kaksi.
Matteus, 5,41

Kukaan matkan varrella ei tarjonnut tulta
eikä kohtaamisessa valoa.
Fritz Schwegler von Breech

Tämä kertomus on alkanut yhtenä sellaisena keskikesän päivänä, jolloin käveltäessä avojaloin ruohikossa tulee ensimmäisen kerran kyseisenä vuonna mehiläisen pistämäksi. Ainakin minulle on käynyt näin, ties kuinka monena vuonna. Ja nykyään tiedän, että vuoden ensimmäinen ja usein myös ainoa mehiläisenpistos sattuu samaan ajankohtaan niiden valkoisten, lähes maata vasten olevien apilankukkien avautumisen kanssa, joihin mehiläiset ovat puoliksi kätkeytyneet.

Oli, myös kuten aina, joka tapauksessa myöhään aamulla, aurinkoinen, mutta ei mikään kuuma, elokuun alun päivä, taivaalla, korkealla ja alati korkeammalla, rikkoutumaton sinisyys. Tuskin yhtä ainutta pilveä – ja jos oli yksi: se hajosi hetkessä. Kevyt, kieppuileva tuuli puhalsi, kuten useimmiten kesällä, lännestä, leyhytellen mielikuvissa Atlantilta päin, Eikenenkään-poukamaan. Ei ollut aamukastetta, joka kuivuisi. Kuten jo reilun viikon ajan, aamuvarhaisella kävelyllä puutarhan halki, ei

myöskään jälkiä kosteista jalkapohjista, saati määristä varpaanväleistä.

Tämä tarkoittaa, että pistäessään ja menettäessään piikkinsä, toisin kuin ampieiset, mehiläiset joutuvat kuolemaan omaan pistokseensa. Kaikkina aikaisempina vuosina, joka kerta, kun minua oli pistetty – lähes aina paljaaseen jalkaan – olin huomannut usein myös itse, miten mehiläisen sisältä oli pullistunut repäisty, pienen-pieni, samalla alkuvoimainen, kolmisakarainen harppuuna, jossa oli jotakin hiutalemaista, hyytelömäistä, sen lisäksi silmieni edessä olennon kokoon luhistuminen, vapina, hytinä, siipien lamaantuminen.

Silti, tuona pistospäivänä, jona kertomus Hedelmävarkaasta alkoi muodostua, minua, avo-jaloin kulkevaa, pistänyt mehiläinen ei kuollut. Vaikka kyseessä oli herneenkokoisenpikkuruinen, karvainen, villainen, tutunvärinen ja -raitainen yksilö, se, menettämättä piikkiään, surrasi piston, mehiläisen piston, jälkeen kuin minkä tahansa jälkeen – yhtäkkiä ja voimalla – vauhdilla, kuin mitään ei olisi tapahtunut, vaan päinvastoin, kuin se olisi saanut toiminnastaan lisää voimia.

Minulle pistetyksi tuleminen sattui juuri sopivasti, eikä ainoastaan eloon jääneen mehiläisen vuoksi. Oli muitakin syitä. Ensinnäkin, kuten sanotaan, mehiläisen pistot ovat, verrattuna ampiaisen tai herhiläisen pistoihin, terveydelle hyväksi, hyviä reumaa vastaan, ne vahvistavat verenkiertoa, tai auttavat ties mihin – ja sellainen pisto, kuten nyt, jälleen yksi kuvitelmistani, elvyttäisi ainakin hetkellisesti varpaitani, joiden verenkierto oli vuosi vuodelta käymässä heikommaksi, tehden varpaat tunnottomimmiksi, lähes kuolioituneiksi; samankaltaisen kuvitelman tai fantasian vallassa revin joka kerta, joko Ei-kenenkään-poukaman puutarhassa tai kaukana Picardiessa sijaitsevan maaseututalon terassilla, nokkosia usein tukuissa paljain käsin, täällä lössisestä, tuolla kalkkisesta maaperästä.

Myös toisesta syystä mehiläisen pisto oli tervetullut. Otin sen merkinä. Hyvänä tai huonona? En hyvänä, en huonona, saati pahana – yksinkertaisesti vain merkinä. Pisto antoi merkin lähteä matkaan. On aika, että lähdet jonnekin. Kiskaise itsesi irti puutarhasta ja tienoosta. Ala lähteä menemään. Lähdön hetki, se on juuri nyt ja tässä.

Tarvitsinko senkaltaista merkkiä? Tuona kyseisenä päivänä: kyllä, oli merkki sitten kuviteltu tai kesäpäivänä haaveiltu.

Siivosin talossa ja puutarhassa sen, mikä oli tarpeellista, jätin tarkoituksella yhden, jos toisenkin, tavarankuori siihen, missä se sattui lojumaan tai sijaitsemaan, silitin muutaman vanhan paidan – tuskin kuivuneet nurmella – joista erityisesti pidin, pakkasin ne, otin maaseututalon avaimet, paljon painavammat kuin esikaupunkialueen. Ja kuten usein tapahtui lähijuni hetkellä, sitoessani nilkkoihin ulottuvia kenkiä, kengännauha katkesi, en löytänyt sukkia, jotka olisivat olleet samaa paria, sen sijaan sain käsiini kymmenittäin eri paikkakuntien kartoja, mutta en sitä, jota olin etsimässä, kaiken kukkuraksi katkesivat molemmat kengännauhat – varttitunnin kestävän yhteen solmimisen aikana lohkesi peukalonkynsi – lisäksi asettelin yhteen parittomia sukkia – lähes yksinomaan sellaisia – ja yhtäkkiä minun sopi myös lähteä matkaan ilman minkäänlaista karttaa.

Yhtäkkiä olin vapaa kiireestä, johon olin jumittunut, perusteettomasta kiireestä, joka

valtasi minut aina yhä uudelleen, eikä vain lähtöjen hetkellä, jolloin muutoinkin oloni oli henkeäsalpaava, ja itse hetki ennen lähtöä lähes tappava. Ei hetkeäkään siitä eteenpäin. Elämän kirja? Sokeanide (näkymätön nide). Unesta. Pelistä.

Mutta nyt äkkiarvaamatta: kiire poissa, ja käynyt tarpeettomaksi. Yhtäkkiä minulle kuului kaikki aika maan päällä. Niin vanha kuin olin: enemmän aikaa kuin koskaan. Ja elämän kirja: avoin ja samalla lukittu, sivut, erityisesti ne kirjoittamattomat, hehkuen maailman, tämän maan, tärkeyden tuulessa. Niin, kohtaisin vihdoinkin Hedelmävaraani, en tänään, en huomenna, mutta pian, hyvin pian, henkilönä, kokonaisena, enkä vain osasina, aaveenomaisina, jollaisena hän oli kaikkina aiempina vuosina ilmestynyt ikääntyneiden silmiini eteen, osat useimmiten ryhmässä, ja silloinkin pysytellen aina etäällä, saaden minut nyt vielä kerran liikkeelle. Viimeisen kerran?

Niin, oletko jo unohtanut, että on yhtä sopimatonta puhua viimeisestä kerrasta yhtä vähän kuin ”viimeisestä viinilasillisesta”? Tai kun jokai-

nen lapsi, sen jälkeen, kun hänen kanssaan on sovittu ”viimeisestä kerrasta!” (vaikkapa keinussa ja heilurilaitteessa), huutaa: ”Vielä yhden viimeisen kerran!”, ja sen jälkeen: ”Ja vielä viimeisen kerran!” Huutaa? Hihkuu! – Mutta etkö sanonut sen jo useita kertoja? – Kyllä, mutta toisessa maassa. No entä sitten –

Ainuttakaan kirjaa en pakannut mukaani tuona kesäpäivänä, poistin pöydältä myös kirjan, jota olin lukenut aamulla, keskiaikaisen kertomuksen nuoresta naisesta, joka, rumentaakseen itsensä, oli hakannut poikki molemmat kätensä, jotta ei tulisi mitenkään kysymykseen häntä janoaville miehille. (Hakata poikki molemmat kätensä? Oliko vain keskiaikaisissa kertomuksissa moinen mahdollista?) Myös muistikirjani ja -vihkoni jätin taloon, lukkojen taa, piilotin ne itseltäni, myös sen uhalla, että en löytäisi niitä enää koskaan, en ainakaan tulevana aikoina, kieltäen itseltäni sillä tavoin niiden hyötykäytön.

Ennen kuin lähdin matkaan, istuuduin, mukaani lähtevä kantamus jalan juuressa, puutarhan keskellä sen ainoalle tuolille, pikemminkin jakkaralle, tietylle etäisyydelle puista,

ja ennen kaikkea etäälle pöydistä; seljan alla olevasta, lehmuksen alla, omenapuiden alla olevasta, siitä suurimmasta tai joka tapauksessa uloimmasta pöydästä. Mielikuvassani muistutin näin, siinä toimettomana istuessani, sopivasti selkä suorana, jalka toisen päälle heitetynä, matkailijan olkihattu päähän painettuna, tiettyä puutarhuria nimeltä ”Vallier” (vai mikä nimi nyt olikaan), jota Paul Cézanne maalasi ja piirsi yhä uudelleen elämänsä loppuaikoina, erityisesti vuonna 1906, kuolinvuotenaan. ”Puutarhuri Vallier” tuskin paljastaa kasvojaan ja silmiään kaikissa noissa maalauksissa, eikä vain syvälle otsalle painetun hatun ansiosta, tai ehkä vain kuvittelen, myös nenä ja suu ovat kuin poispyyhkäistyt. Muistikuvissani ovat tallessa ainoastaan ääriviivat teoksissa kyyhöttävän henkilön kasvoista. Mutta millaiset ääriviivat. Kasvojen piirteet, joiden ansiosta kasvoja ympäröivä lähes tyhjä tila ruumiillistaa, ilmaisee, viestittää jotakin, mikä ulottuu ohi kaiken sen, minkä joskus yksityiskohtia myöten uskollisesti piirretty fysionomia kykenisi välittämään – tai mikä yksinkertaisesti vain on ja välittää jo itsessään aivan muuta, perustaltaan jotakin täysin muuta – toisen mahdollisuuden. Olisiko

yksi mahdollinen käännös puutarhurin nimestä ”Vallier”, jonka olin muokannut nimeksi ”Vailant”, ei ”vartija”, ei ”silmällä pitäjä”, ei ”valvoja”, tai lyhyesti, ”vahti”, ollut sopiva useimpiin puutarhuri Vallieriä esittäviin aistinsa, mukaan lukien korvat, nenä, suu ja ennen kaikkea silmät, kadottaneisiin muotokuviin?

Niin istuessani, valvoessani kuin unessa, toisenlaisessa unessa, minut valtasi jokin ääni, läheltä – niin läheltä kuin mahdollista – korvasta. Se oli Hedelmävarkaan ääni, kysyvä, lempeä, myös määräävä – lempeämpää tai määräävämpää ei ollut. Ja mitä hän kysyi minulta? Jos muistan aivan oikein (kertomuksemme tapahtui kauan sitten), ei mitään erityistä; suunnilleen tähän tyyliin ”Kuinka voit?”, ”Milloin lähdet matkaan?” (ei sittenkään, nyt muistini palautuu). Hän kysyi minulta: ”Hyvä herra, oletteko jotakin vailla? Mikä mieltänne painaa? Qu’est-ce qu’il vous manque, monsieur? C’est quoi, souci?” Ja tämä oli myös itse kertomuksessa ainoa kerta, jolloin Hedelmävaras puhutteli minua henkilökohtaisesti. (Miten ylipäätään saatoinkaan ajatella, että se oli ensimmäinen ja ainoa kerta, jolloin hän sinutteli minua?) Eri-

Peter Handke – Nobelin kirjallisuuspalkinto 2019

Kertomus nuoren naisen ja kertojan
– hedelmävarkaan ja pohdiskelijan –
vaelluksista ranskalaisella maaseudulla.

Matkoista kasvaa uskomattomien
ihmiskohtaamisten ja unenomaisten tilanteiden
sarja aikana, joka muistuttaa unta.

Kertomuksen henkilöt ovat ulkopuolisia;
vailla kuulumista valtioihin ja järjestelmiin,
joissa yhdenmukaistamisesta on tullut teollisuutta.

Peter Handke on luonut valtaisan eepoksen,
jossa kiirii nauru kaikelle ihmisyydessä ja syvä
kunnioitus luontoa ja eläinkuntaa kohtaan.

*”Teos on lahja – uusi virstanpylväs aikamme
yhdeltä suurimmalta kertojalta.”*

WDR

